27/03/2022

Έθιμα της Κυριακής της Σταυροπροσκυνήσεως

/ Παράδοση

Ένα από τα έθιμα του τόπου μας που αναβιώνει την Κυριακή της Σταυροπροσκυνήσεως (κινητή γιορτή που εορτάζεται τέσσερις Κυριακές πριν το Πάσχα) είναι το έθιμο του «Σταυρού» που καταγράφηκε το 2008 στο χωριό Μικρό Ελευθεροχώρι Ελασσόνας.

Την Κυριακή αυτή μετά την Θεία Λειτουργία, τα ελεύθερα κορίτσια του χωριού βγαίνουν στους αγρούς και μαζεύουν λουλούδια. Τα πιο συνηθισμένα αυτή την εποχή είναι τα άνθη των αμυγδαλιών οι οποίες έχουν ανθίσει, αλλά και κάθε είδους λουλούδι που υπάρχει στον τόπο.

Αφού τα μαζέψουν συγκεντρώνονται όλες στην πλατεία του χωριού και με τα άνθη που έχουν φέρει κατασκευάζουν έναν Σταυρό δένοντας επάνω του διαφόρων ειδών λουλούδια τα οποία δένουν αποκλειστικά και μόνο με κόκκινη κλωστή, η οποία παραπέμπει στο νόημα των ημερών που ακολουθούν καθότι διανύουμε τη Μεγάλη Σαρακοστή και πλησιάζει το Πάσχα.

Καθ' όλη τη διάρκεια κατασκευής του Σταυρού οι κοπέλες τραγουδούν το δίστιχο:
«Τον Σταυρό τον κάνουμε
Τα λουλούδια βάζουμε».
Αφού λοιπόν ολοκληρωθεί η διαδικασία, παίρνουν μια στάμνα την οποία γεμίζουν με νερό από την κεντρική βρύση του χωριού τραγουδώντας:
«Βρυσίτσα μου Λευτεροχωρινή
δώσε μας νερό να πιούμε».

Εκεί κατόπιν η κάθε κοπέλα τοποθετεί στον Σταυρό ένα κόσμημα (αλυσίδα, δαχτυλίδι, γιορντάνι, κ.τ.λ.) για να έχουν «καλό τυχερό».

Στη συνέχεια τοποθετούν τον ανθοφορεμένο Σταυρό και την στάμνα στο κέντρο της πλατείας και στήνουν γύρω τους χορό τραγουδώντας τα τραγούδια που ακολουθούν χωρίς βέβαια την συνοδεία μουσικών οργάνων όπως συμβαίνει συνήθως στις χαρές και στα γλέντια των γυναικών. Αφού χορέψουν και τραγουδήσουν στη πλατεία ξεκινάνε όλες μαζί για την εκκλησία, όπου η κάθε κοπέλα παίρνει από τον σταυρό το κόσμημα που είχε τοποθετήσει στην πλατεία και μια από τις ελεύθερες πετάει τον Σταυρό στην σκεπή της εκκλησίας.

Το νερό που έχει μέσα η στάμνα θεωρείται αγιασμένο και οι γυναίκες βρέχουν όλες τα χέρια τους μ' αυτό.

Αμέσως μετά το γλέντι ξαναρχίζει στο προαύλιο της εκκλησίας με τα ίδια τραγούδια που τραγουδούσαν στην πλατεία.

Το έθιμο των «φουντιών»

Από νωρίς το απόγευμα του Σαββάτου, η μεγάλη πέτρινη αυλή της Εκκλησίας κυρίως στα χωριά, ήταν γεμάτη από τις γυναίκες που έφτιαχναν τις φούντες.

Με πρωταγωνίστρια την πρεσβυτέρα, το ανθισμένο σκηνικό, είχε μερικά πανέρια από βιολέτες, γαρύφαλλα, κρινάκια, κατιφέδες και φυσικά πολλή πρασινάδα. Τα εδώδιμα φυτά, όπως ο δυόσμος, ο χειμωνιάτικος βασιλικός, η μαντζουράνα, η

μέντα, η αρμπαρόριζα και το δενδρολίβανο, σκόρπιζαν παντού το μεθυστικό άρωμα τους.

Ένα ματσάκι δυόσμος και στην μέση ένα γαρύφαλλο ή μια βιολέτα, τυλίγονταν γερά με την κλωστή. Όταν ερχόταν η ώρα του Εσπερινού του Σαββάτου, οι φούντες έπρεπε να βρίσκονται έτοιμες σε μια λεκάνη με νερό, για να διατηρηθούν δροσερές ως την επόμενη ημέρα, για την Κυριακή των φουντών, δηλ της Σταυροπροσκύνησης.

Το έθιμο των φουντών έχει βαθιές ρίζες, που φθάνουν μέχρι και τα χρόνια του Βυζαντίου και της Τουρκοκρατίας.

Τα λουλούδια τυλιγμένα σε φούντες, συμβόλιζαν τα μυρωδάτα άνθη και βασιλικά, όπου ανάμεσα τους ήταν κρυμμένος ο Τίμιος Σταυρός.

Την Κυριακή της Σταυροπροσκυνήσεως, κατά την Θεία Λειτουργία, οι φούντες είναι σε ένα πανέρι, όπου θα τις ευλογήσει ο παπάς πάνω από την Αγία Τράπεζα. Στη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας, ο ιερέας αφού τοποθετήσει μέσα σε ένα δίσκο με βασιλικό και δυόσμο τον Τίμιο Σταυρό, τον γυρίζει τρεις φορές στο Άγιο Βήμα και έπειτα τον τοποθετεί στο κέντρο του Ιερού Ναού, για προσκύνημα. Στο τέλος μαζί με το αντίδωρο, ο ιερέας μοιράζει και από μια Αγιασμένη φούντα στους πιστούς, την οποία συνήθως την τοποθετούν εμπρός στα Εικονίσματα του σπιτιού. Όλες οι Εκκλησίες, στα χωριά και στην πόλη, πλημμυρίζουν με τα αρώματα από τις ανθισμένες φούντες. Στα χωριά δεν αγοράζουν λουλούδια, αφού η κάθε νοικοκυρά έχει πάντα στην αυλή της, ανθισμένες γλάστρες και παρτέρια, από μυρωδάτα άνθη και πρασινάδα.Έτσι πηγαίνει στην Εκκλησία το δικό της μερίδιο, για να γίνουν οι φούντες.

Έθιμο των Ροδαρών

Τα άνθη τα οποία μοιράζει ο ιερέας στον κόσμο μετά την τέλεση της Θείας Λειτουργίας στην Κρήτη παραδοσιακά τα λέμε «ροδαρές» ή «ροδαριές».

Την παραμονή της Σταυροπροσκύνησης, τα κορίτσια σε κάθε χωριό και μαζεύουν από τα σπίτια, κάθε λογής λουλούδια και πρασινάδες, από τις αυλές που έχουν οι νοικοκυρές στα σπίτια τους.
Τα λουλούδια είναι πανέμορφα, πολύχρωμα και είναι συνήθως, βασιλικοί, γαρύφαλλα, λευκά άνθη από το δένδρο μουρβέρι, κλαριά αρισμαρί, ζουμπούλια, μαντζουράνα, και ότι άλλο ήμερο λουλούδι έχει η κάθε μια στην αυλή της.

Κάθονται έπειτα και δένουν ματσάκια μικρά,βάζοντας στο κάθε ένα κι από ένα κλαρί πρασινάδα, δηλαδή βασιλικό ή αρισμαρί κλπ, και μετά τα δένουμε με σπάγκο, όλα αυτά τα λουλούδια που έχουν μαζευτεί και έτοιμη η ροδαριά μας.

Το έθιμο των «ματσέτων» στο Τραγάκι Ζακύνθου

Στη Ζάκυνθο μετά από τη Δοξολογία και στο «Άγιος ο Θεός», ο εφημέριος ξεκινάει από το Ιερό φέροντας επί της κεφαλής δίσκο με βιολέτες στη μέση του οποίου βρίσκεται ο σταυρός τον οποίο περιφέρει εντός του ναού τρεις φορές και αφότου τελειώσει το τελετουργικό μοιράζονται οι βιολέτες μαζί με ένα «ματσέτο» από λεβάντα και λουλούδια εποχής ως ευλογία στους πιστούς.

Το έθιμο του χορού στην Καλαμπάκα

Το έθιμο θέλει οι γυναίκες, όσες μπορούν, να ανεβαίνουν στο Σταυρό του βράχου της Μικρής Αηάς και να τραγουδούν πασχαλιάτικα τραγούδια. Μετά να κατεβαίνουν στην πλατεία των Αγίων Αντωνίου-Νικολάου να τραγουδούν και να χορεύουν.

Οι περισσότερες, λόγω της νηστείας της Μεγάλης Σαρακοστής, προσφέρουν γλυκά, πίτες και άλλες νηστίσιμες λιχουδιές.

Ο Στέφανος Θανασούλας στο βιβλίο του γράφει ότι προπολεμικά γυναίκες ανέβαιναν στην Μεγάλη Αηά.